

ARAYIŞ OLARAK DİN
POSTMODERN DÖNEMDE
MANEVİYAT ARAYIŞI

Yazar
Hasan SARI

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7409-59-9

Kitap Adı

Arayış Olarak Din
Postmodern Dönemde Maneviyat Arayışı

Yazar

Hasan SARI

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

FIC019000

DOI

XXXXX

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

“Bugün postmodern küresel köyümüzde, kendine sunulanla yetinmeyerek sorgulamaları neticesinde kendine ve kültürüne yabancılaşan bireyin brikolaj (yaptak) tarzı dindarlığı yaygınlaşmaktadır.” Evet, işte bu ilk cümle kitabımızın tezini özetler mahiyettedir. Çoğu zaman ortalama din anlayışı dışına çıkılmasa da yaşanan toplumsal süreçler, diğer kurumlarda olduğu gibi dinde de değişimi zorlamaktadır. ‘Otantik din’e hızla sekülerleşen ve modernleşen bir toplumda ne olacağına dair spekülative bir soruyla başlayan bu araştırma, sosyal bilimlerin objektif kriterleri ile halihazırki durumu analiz etme niyetine dönüşmüştür. Bu konuya merak saran her araştırmacı gibi Comte, Durkheim ve Weber okumaları ile yollar kesişmiştir. Sosyolojinin kurucu isimlerinin de toplumsal değişimlere dini fenomenlerle açıklama getirmeye çalışmaları konunun ne kadar merkezi ve evrensel olduğunu göstermeye yeter. Gerçekten de tarih boyunca din; devrim niteliğinde büyük atılımlara, insani mücadelelere, birlik ve dirliğe, huzur ve sükûnete yol açtığı gibi kanlı olaylara, gerginliklere, çatışma ve kavgalara, kargaşaya da sebep olagelmıştır. Din, son dönemde ise sekülerleşme teorisi ile akademiyi meşgul etmeye devam etmektedir.

Sosyoloji alanyazınında halen tartışılsa da önce bir sanat akımı olarak doğan postmodernizmin kültürel sahada baskın rol oynadığı ve geline nokta yadsınamayacağı ön kabulünden hareket edilmiştir. ‘Postmodern edebiyat’ın ise bu dini dönüşümün izlenebileceği bir ayna olabileceği düşünülmüştür. Roman, anı, günce vb. türden sanat metinlerinin yazıldığı dönemin zihniyeti ile yakından alakalı olması, ‘edebiyat sosyolojisi’nin de hareket noktasını teşkil eder. Zihniyet ve dini birlikte irdeleyen

din sosyolojisi orijinli bu çalışmada aynı zamanda, araştırma malzemesi olarak edebi metinler seçildiğinden “din-dil-toplum” üçgeninde kurgusal kimliklerin gerçek hayatla dikotomik (karşılıklı) ilişkisi incelenmiştir.

Pozitivist kesinliğe karşın muğlaklığı ön plana çıkaran rizo-matik mantığa uygun düşeceğinden ‘bir roman yazarı’ olarak Elif Şafak seçilmiştir. Bu seçimde yazarın bireysellik ve çoğul-culuk yönünde gelişen yeni paradigmaya bakışı da dikkate alınmıştır. Aynı zamanda yazarın Türk toplumunun *modern, seküler ve eğitilmiş* sosyal kesimlerini temsil etme potansiyelinden başka “küresel etkilere açık bir din algısı” eserlerinde fazlasıyla bulunmaktadır. Roman kahramanlarının yalnız Batı rasyonalite-siyle değil, Doğu ve Uzakdoğu mistisizmi ile de ilgili olmaları, yaşam ve din felsefelerini postmodernliğe uygun tarzda şekil-lendirmeleri bu araştırmanın amacı için işlevsel görülmüştür. Son zamanlarda yazarın adı etrafında oluşan birtakım politik ve kültürel tartışmalar, ‘objektif kriterler’e göre yapılan bilimsel bir araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur ve bu durumun sonucu etkilemeyeceğini önemle belirtmekte fayda vardır.

Kitap, 2018’deki “*Postmodern Dönemde Maneviyat Arayışı; Elif Şafak Romanları Örneği*” adlı çalışmamızın gözden geçiril-mesiyle elinizdeki şekli almıştır. Biri teorik, diğeri ampirik olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. ‘Demir leblebi’ denebilecek konuları ihtiva eden ilk bölümde modernliğin, postmodernliğe; sekülerliğin postsekülerliğe evrildiği bir zemin içerisinde din, maneviyat ve anlam arayışı tartışılmıştır. Buna ek olarak manevi arayışların Türk edebiyatının yakın tarihindeki izdüşümlerine göz atılmıştır. İkinci bölümde ise araştırılan obje ile (romanlar-la) etkileşim sonucunda yapılan sosyolojik analizler ayrıntıla-rıyla sıralanmıştır. Yazarın biyografisi verilmiş, eserleri ve bazı görüşleri üzerinde durulmuştur. Ardından incelenen *Araf, Aşk ve Havva’nın Üç Kızı* romanlarının kahramanları üzerinden bir

arayış tipolojisi çizilmiştir. Geleneğin sorunsallaştırılması, mistisizmin büyüü ve postmodern yaşam tarzının bireysel dini kolaylaştırıcı etkisi öne çıkan başlıklardır. Son olarak, postmodern dönemde ‘çağdaş’ bireylerin kutsala dair tutum ve görüşlerine, toplumsal konumlanışlarına ilişkin sosyolojik çıkarımlar sıralanmıştır.

Beni bu araştırmaya yönlendiren, ders ve seminerlerde ufku açan, her sorumu ciddiyetle cevaplayan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Abdullah Özbolat’a ve kritik dönemeçlerinde desteğini esirgemeyen, özgüvenime büyük katkısı olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mehmet Ali Kirman’a öncelikle teşekkürlerimi sunarım. Merak ve ilgilerimi bilimsel anlamda geliştirmemi sağlayan değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Asım Yapıcı, Prof. Dr. Kadir Albayrak ve Prof. Dr. Hasan Kayıklık hocalarıma minnet ve şükranlarımı sunarım. Hem moral hem de teknik açıdan bana yoldaşlık yapan arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Talip Demir ve Mehmet Ertuğrul Evyapar’ı anmadan geçemem. Bu kapsamlı ve komplike konuyu araştırmanın bir bedeli olacağının farkında olarak bu bedeli benle paylaşan değerli eşim ve şirin kızlarımın haklarını da teslim etmeliyim.

Hasan SARI

Adana / 2021

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
------------	---

BÖLÜM I

POSTMODERNLİK, ARAYIŞ ve MANEVİYAT

1. Modernleşme ve Postmodernite	15
Küreselleşmenin Dip Dalgası.....	23
Meta Anlatıların Sonu	24
Postmodern Nitelik.....	26
2. Sekülerleşme ve Post-Sekülerlik.....	28
3. Dinin Bireyselleşmesi ve Brikolaj.....	34
4. Türk Toplumunun Modernleşmesi.....	42
5. Post-Seküler Toplumda Din ve Maneviyat	46
Seçenekler Arasından Bir Seçenek.....	51
Dinin Yol Ayrımı.....	54
Hümanizmin Tasavvufi Yorumu.....	57
Hürriyetin Vazgeçilmezliği: Liberalizm	62
Bir Kesin İnançlılık Hali: Feminizm	64
Senkretizmden Eklektizme Yolunu Arayan İnsan	66
Mistisizmin Büyüsü	69
Yeni Bir Dinsellik: Arayış Olarak Din	75
6. Türk Edebiyatında Manevi Arayış Konusu.....	84
Arayışlar Bağlamında Türk Edebiyatının Yakın Tarihine Bakış .	84
İslamcı Edebiyat ve İslami Romanlarda “Arayış”	87
Türk Romanında Kullanışlı Bir Malzeme Olarak Tasavvuf.....	90

BÖLÜM II

ELİF ŞAFAK ROMANLARININ SOSYOLOJİK ANALİZİ

1. Elif Şafak'ın Eserleri ve Postmodernliğe Dair Bazı Görüşleri.....	95
2. Romanların Olay Örgüsü... ..	101
3. Arayış Bağlamında Roman Kahramanları.....	101
PERİ–Manevi Arayışın Entelektüel Boyutu	101
ELLA–Manevi Arayışın Tasavvufi Boyutu	109
GAİL–Manevi Arayışın Mistik Boyutu.....	115
4. Gelenek Eleştirisi ve Kültürel Yapıya Yabancılaşma	120
“Havva'nın Üç Kızı”: Kültüre Yabancılaşma	120
“Aşk”: Geleneğe Karşın Özgünlük.....	130
“Araf”: Geleneğin Kısıyndaki Gençlik	140
5. Bireysel Arayışın Mistik Yönelimi ve Sıradışı Anlatıların Çekiciliği.....	145
Mistik Düşünce	146
Arayış Dindarlığında Özgeçilik.....	157
Doğa Üstü Varlıklar	158
Fal, Büyü ve Medyumluk.....	164
Bir Süper Kahraman: Şems	167
Anlam Arayışı ve Tasavvuf.....	172
6. İnanç Çıkmasına Çare Olarak Postmodern Kültür ya da Seküler İlgisizlik.....	176
Sosyo-Ekonomik Statünün Belirleyiciliği	179
Dinler Arasılık & Dinler Üstülük.....	181
Kültürel Çoğulculuk	185
Din Dışı Maneviyat	188
Toplumsal Cinsiyet Algısındaki Değişim.....	192
Bir Yaşam Tarzı Olarak Postmodernlik.....	195
Katı Dindarlık Yerine Çoğulcu Dinsellik.....	197

SONUÇ.....	205
KAYNAKÇA	213
ÖZGEÇMİŞ.....	218

KAYNAKÇA

- Akpınar, E. (2011). Elif Şafak'ın Romanlarında ve Kitaplaşmış Eserlerinde Din-Tasavvuf ve İnançlar. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktay, Y. (2013). Din ve Toplum. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aktay, Y. (2016, Eylül 31). Bir İnsanlık Durumu Olarak Sekülerlik Ve Dinsellik. *Yeni Şafak Gazetesi*.
- Akyol, M. (2012). *Modern Ezberlerin Sonu*. İstanbul: Etkileşim yayınları.
- Arslan, M. (2011). *Paranormal İnançlar*. İstanbul: Bilsam.
- Arslan, M. (2011). *Paranormalizm ve Din*. İstanbul: Bilsam yayınları.
- Atay, O. (2016). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Bahadır, A. (2002). İnsanın Anlam Arayışı ve Din. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Batson, D. (2017). *Sosyo-psikolojik Bir Yaklaşım: Din ve Birey*. (A. Kuşat, & A. Taştan, Çev.) Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Battal, G. (2011). Elif Şafak'ın Romanlarında Mistik Öğeler.
- Bayer, A. (2010). Sekülerleşme Din İlişkisi: Kuramsal Bir Yaklaşım. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16, s. 149-190.
- Bayer, B. (2016). Kutsal ve Profan Diyalektiğinde Eliade'nin Din Anlayışı. E. O. Cevat Özyurt içinde, *Çağdaş Sosyal Teoride Din* (s. 309). Ankara: Hece yayınları.
- Berger, P. (2015). *Kutsal Şemsiye (The Sacred Canopy)*. (A. Coşkun, Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınlar.
- biyografi.net*. (tarih yok). 8 8, 2017 tarihinde <http://www.biyografi.net.tr/elif-safak-kimdir/> adresinden alındı
- Borça, G. (2016, Eylül 22). *medium.com*. Ocak 28, 2017 tarihinde [medium: https://medium.com/@guvenborca/beyaz-t%C3%BCrk-kimdir-93f43384c02](https://medium.com/@guvenborca/beyaz-t%C3%BCrk-kimdir-93f43384c02) adresinden alındı
- Bölükbaşı, A. (2016). Postmodern Tanrı Misafiri:Popüler Tasavvufçuluk. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 150-170.
- Canatan, K. (2016). Ü. Özyurt, & E. Okumuş içinde, *Çağdaş Sosyal Teoride* (s. 587). İstanbul: Hece Yayınları.

- Çakır, V. (2007). Elif Şafak'ın Romanlarının Tematik Açından İncelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çayır, K. (2015). *Türkiye'de İslamcılık ve İslami edebiyat*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları.
- Çınar, A. (2009). *Sosyolojik ve Antropolojik Açından Dine Bakış*. Bursa: Emin Yayınları.
- Dereli, D. (2012). *Din Fenomenine Sosyolojik Yaklaşımlar*, Peter L. Berger Örneği. Konya: Necmettin Erbakan Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ecevit, Y. (2001). *Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Ecevit, Y. (2012). *Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar*. Nisan 2, 2018 tarihinde dergipark.gov.tr: <http://istanbul.dergipark.gov.tr/iukad/issue/729/7871> adresinden alındı
- Ertuğrul, H. (1997). *Kendini Arayan Adam*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- felsefe.gen.tr*. (tarih yok). Mart 8, 2017 tarihinde http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_akimlari/senkretizm_bagdastirmacilik_nedir_ne_demektir adresinden alındı
- Giddens, A. (2016). *Modernliğin Sonuçları*. (E. Kuşdil, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- golgelerkitabi.com*. (tarih yok). Mayıs 18, 2017 tarihinde Gölgele Kitabı: <http://www.golgelerkitabi.com/forum/index.php?imode&to-pic=341.0> adresinden alındı
- Göka, E. (2018, Mayıs 27). Maneviyat ve Hayatın Anlamı. *Yenişafak Gazetesi*.
- Göle, N. (2002). *Melez Desenler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Göle, N. (2012). *Seküler ve Dinsel Aşman Sınırlar*. (E. Ünal, Çev.) İstanbul: Metis yayınları.
- Heyeti, H. N. (2001). *Kur'an-ı Kerim Meali ve Muhtasar Açıklaması*. İstanbul: Hayrat Neşriyat.
- Hilmi, F. A. (2007). *Amak-ı Hayal*. (A. Gürtaş, Dü.) Pozitif Yayınları.
- Hofer, E. (2007). *Kesin İnançlılar*. İstanbul: Plato Film Yayınları.
- Karacoşkun, D. (2016). Erich Fromm ve Din. C. Özyurt, & E. Okumuş içinde, *Çağdaş Sosyal Teoride Din* (s. 92). Ankara: Hece Yayınları.
- Karacoşkun, M. D. (2012). *Tanrısız Bir Dindarın Hümanistik Din Anlayışı: Erich Fromm ve Din*. İstanbul: İz Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2016). *Kiralık Konak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Keskin, İ. (2014). *Modernizmin Kıskaçından Postmodern Dünyaya: Din ve İslam*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Kirman, M. A. (2005). *Din ve Sekülerleşme*. Adana: Karahan.
- Kirman, M. A. (2010). *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Birleşik Dağıtım Kitabevi.
- Kirman, M. A. (2011). *Din Sosyolojisi Sözlüğü*. Adana: Karahan Yayınları.
- Kirman, M. A., & Baloğlu, B. (2012). New Forms of Religiosity within Secularization Process in Modern Turkey. *World Journal of Islamic History and Civilization*, 2(3);, s. 158-168.
- Kirman, M. A., & Sarı, H. (2019, Mayıs 10-12). Yola Çıkmak, Yolda Olmak Veya Menzile Varmak: Post-Seküler Dönemde Tasavvuf ve Anlam Arayışı. M. A. Kirman, & V. Ertit içinde, *Sekülerleşme Tartışmaları*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Kisakürek, N. F. (2013). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kuran-ı, K. (tarih yok). 5/Maide: 90.
- Livaneli, Z. (2013). *Kardeşimin Hikayesi*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Luckmann, T. (2016). *Görünmeyen Din: Modern Toplumda Din Sorunu*. (A. Coşkun, F. Aydın, & O. Coşkun, Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Macit, M. (2015). *Elin Korelisine El Salladım*. Kitap & Kafe Serüven.
- Marty, M. (2014). Dini-Seküler Dünyamız. (M. A. Kirman, Dü.) *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (10), s. 131-138.
- Ocak, A. Y. (2008). *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oyvat, C. (2014, Aralık 19). *sendika62.org*. Nisan 12, 2018 tarihinde *sendika.org*: <http://sendika62.org/2014/12/tuhaf-bir-sinif-kavrami-olarak-beyaz-ve-siyah-turkluk-cem-oyvat-235107/> adresinden alındı
- Ozan, M. (2015). Dünden Bugüne Türk Halk Kültüründe “Kara İşeler”. *Kültür Evreni* (23), 41-51.
- Özbolat, A. (2015). *Kapitalizme Eklemlenme*. Adana: Karahan.
- Özbolat, A. (2017). Postmodern Dünyada Din: Yüzeyselleşen Dindarlığa Karşı Yaygınlaşan Dinsellik. *Journal of Islamic Research* 2017; 28(3), s. 265-278.
- Özbolat, A. (2017). *Statü ve Din - Göç ve Eğitim Yoluyla Statü Edinme ve Dindarlık*. Adana: Karahan.
- Özdoğan, M. A. (2017). Çağdaş Türk Romanında Mevlana'nın Postmodern Bir Tüketim Unsuru Olarak Kullanılması. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pala, İ. (2012). *Od*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Pamuk, O. (2013). *Kara Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Poloma, M. M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (H. Erbaş, Çev.) Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ritzer, G. (2016). *Büyüsü Bozmuş Dünyayı Büyülemek*. (F. Payzın, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. Ankara: De Ki yayınları.
- Safa, P. (2017). *Fatih-Harbiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sazyek, E. (2002). Elif Şafak'ın Romanlarında Çok Kültürlülük Aracı Olarak Tasavvuf. *Bilig*, (66), s. 205-208.
- Shayegan, D. (2013). *Melez Bilinç*. (H. Bayrı, Dü.) İstanbul: Metis yayınları.
- Şafak, E. (2006). Elif Şafak Romanlarında Şahıs Kadrosu. (A. Tural, Röportaj Yapan) Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şafak, E. (2007). *Siyah Süt*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2009). *Aşk*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2009). *Pinhan*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2009). *Şehrin Aynaları*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2010). *Araf*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2011). *İskender*. İstanbul: Doan Kitap.
- Şafak, E. (2012). *Baba ve Piç*. (A. Biçen, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2012). *Bit Palas*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2012). *Mahrem*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2012, 8 1). *Youtube.com*. 11 25, 2016 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=mMpKvff138M> adresinden alındı
- Şafak, E. (2013). *Ustam ve Ben*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2016). *Havva'nın Üç Kızı*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Şafak, E. (2018). *elifsafak.com.tr*. Nisan 11, 2017 tarihinde Elif Şafak: <http://www.elifsafak.com.tr/anasayfa> adresinden alındı
- Şahin, O. (2011). Popüler kültür ve Mistisizm.
- Şahin, O. (2014). *Popüler Kültür ve Mistisizm (Seminer)*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenler, Ş. Y. (2000). *Huzur Sokağı*. İstanbul: Timaş yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2005). *Huzur*. İstanbul: Dergah yayınları.
- Taylor, C. (2014). *Seküler Çağ*. (D. Körpe, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları.
- Toptaş, H. A. (2017). *Bin Hüzünlü Haz*. Everest Yayınları.
- Tunç, H. (2018, Mayıs 10-12). İslamcı Feminizm: Kavramsal bir Tartışma. *Uluslararası Din Sosyolojisi Sempozyumu*. Aksaray: Muhafazakar Düşünce Dergisi.

- turkedebiyati.org*. (2007). Ocak 11, 2018 tarihinde Türk Edebiyatı: <https://www.turkedebiyati.org/ronesans-humanizm.html> adresinden alındı
- Turner, B. S. (2012). Post Seküler Toplumda Din. (Ö. Güngör, Dü.) *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 12(13), 199-224.
- Ümit, A. (2008). *Bab-ı Esrar*. İstanbul: Everest yayınları.
- Williams, M. (1999). *Kutsal Fahişeler*. (M. B. Çelikus, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- www.onlineterapiler.com*. (2015, 03 23). 07 10, 2018 tarihinde online terapiler: <http://www.onlineterapiler.com/bulimia-nervoza-hastaligi-nedir-tedavisi-vaka-ornekleri-zararlari.html> adresinden alındı
- Yapıcı, A. (2017). Müslümanlıktan Hristiyanlığa Geçişin Sebepleri Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme. H. Kayıklık içinde, *Arayış, Değişim ve Din* (s. 189-238). Adana: Karahan.
- Yapıcı, A. (2018). Eşlerin Dinsel Algı ve Yaşayışına Göre Evlilikte Dindarlık ve Maneviyat. *Turkish Studies Volume 13/2*, s. 84.
- Yıldız, A. G. (2016). *Boşluk*. İstanbul: Timaş Yayınları.